

April 2008

Fælles viden
- fra samarbejdet mellem
højskoler og de pædagogiske uddannelser

- Indledning
- Samarbejdets aktualitet og kontekst
- Del 1: Motivationer for samarbejdet
- Del 2: Samarbejdsprojekternes bidrag til den fælles viden
- Del 3: De gode erfaringer
- Del 4: Dilemmaer
- Del 5: Næste skridt i udviklingsarbejdet

**Rapporten er udarbejdet for FFD
af FLORIS Consult**

Indledning

Højskolerne har fra FFD's udviklingspulje, 3 x 3 puljen, fået mulighed for at gennemføre et analyse- og udviklingsarbejde om samarbejde mellem højskoler og pædagogiske uddannelser – og med fokus på at styrke rekruttering til de pædagogiske uddannelser.

Denne rapport er *1. fase* i udviklingsarbejdet. Rapporten er en kortlægning af de erfaringer, der er opnået gennem 6 udviklingssamarbejdet mellem højskoler og pædagogiske uddannelser.

7 konkrete uddannelsessamarbejder er udvalgt til at bidrage med viden om erfaringer, resultater og udfordringer i samarbejdet. Viden er indhentet gennem telefoninterviews med nøglepersoner fra 7 højskoler¹ og 3 repræsentanter fra de pædagogiske uddannelser. Følgende personer har bidraget med viden til denne rapport:

Carsten Petersen, Oure Højskole

Kurt Willumsen, Uldum Højskole

Søren Børsting, Den Rytmske Højskole

Erling Joensen, Idrætshøjskolen Sønderborg

Troels Rasmussen, Nordjyllands Idrætshøjskole

Finn Berggren, Gerlev Idrætshøjskole

Johnnie Laursen, Gymnastik- og Idrætshøjskolen ved Viborg

Søren Panny Pedersen, Pædagoguddannelsen i Viborg

Jens Norup Simonsen, Pædagoguddannelsen i Gedved

Carsten Høy, Videnscenteret ved Professionshøjskolen i Region Sjælland.

Rapporten indledes med en rammesættende beskrivelse af projektets aktualitet og lovgivningsmæssige kontekst - forstået som de lovgivningsmæssige redskaber og uddannelsespolitiske tiltag, der understøtter et uddannelsessamarbejde mellem højskoler og pædagogiske uddannelser. *Del 1* omhandler højskolernes og de pædagogiske uddannelsernes motivationer for samarbejdet

Del 2 omhandler en gennemgang af samarbejdsaktiviteter og resultaterne herfra.

Del 3 opsummerer de gode eksempler og erfaringer fra samarbejdet

Del 4 beskriver dilemmaer og udfordringer i samarbejdet

Del 5 angiver næste skridt i analyse- og udviklingsarbejdet.

Fase 2 har fokus på et fremadrettet og fælles udviklingsarbejde mellem skoleformerne. Der vil være fokus på elevmotivationer og aftagermotivationer for samarbejdet. Ledelsesrepræsentanter fra hhv. højskoler og pædagogiske uddannelser vil blive involveret i en proces og dialog om centrale udviklingstemaer. Målet er en udviklingsplan og -ramme, højskoler og aftagerinstitutioner kan bruge i et videre udviklingsarbejde.

Denne rapport er udarbejdet af FLORIS Consult, ved Kirsten Floris, i et samarbejde med Gorm Hansen, FFD, og Kurt Willumsen, Uldum Højskole.

¹ I disse uddannelsessamarbejder har i alt 13 højskoler været involveret.

Samarbejdets aktualitet og kontekst

Baggrunden for dette arbejde har været et ønske om at styrke uddannelsessamarbejdet på tværs af højskoler og de pædagogiske uddannelser inden for især lærer- og pædagogfaget. Den centrale udfordring har været at samarbejde om rekruttering til de pædagogiske uddannelser. Denne udfordring kan adresseres ud fra en flerhed af vinkler:

- At stimulere de unges interesse og motivation for det pædagogiske arbejdsfelt
- At give de unge indsigt i de pædagogiske uddannelser og bidrage til afklaring i forbindelse studievalg
- At arbejde med realkompetencer og kompetencer erhvervet gennem et højskolehold med henblik på bevidste og velovervejede studievalg, honorering af optagelseskrav – og evt. merit
- At give de unge en faglig og almendannende ballast, de vil kunne bruge målrettet på studiet (fx inden for friluftsliv, musik og formidling)
- At tiltrække nye målgrupper, herunder unge med anden etnisk baggrund end dansk
- At tilbyde højskolen som et eksperimentarium, hvor de unge kan afprøve interesser og talenter i praksis før påbegyndelse af uddannelse.

Højskolerne har traditionelt været en vej for mange unge ind til netop disse mellemlange videregående uddannelser. Eleverne er igennem højskoleopholdet blevet rustet fagligt, personligt og socialt og har herved fået gode forudsætninger for at påbegynde og gennemføre en pædagog- eller læreruddannelse.

I de senere år har højskoler og pædagogiske uddannelser arbejdet mere fokuseret og formaliseret med at etablere samarbejdsrelationer og udviklingssamarbejder. Det gælder især på områderne:

- Vejledning af eleverne til videregående uddannelser
- Dialog- og udviklingsfora om læring, læreprocesser og læringsmiljøer
- Tværgående konkrete uddannelsesaktiviteter med udgangspunkt i højskolernes faglige ekspertiser og læringsmiljøer.

I denne rapport afdækker vi erfaringerne fra 7 udvalgte uddannelsessamarbejder. Uddannelsessamarbejderne vidner om en gensidig positiv interesse i et udviklingssamarbejde om vejledning og faglighed. Især inden for vejledning er der udviklet en flerhed af metoder. I det faglige udviklingssamarbejde er der afsøgt veje, afprøvet enkelte samarbejdsaktiviteter og ikke mindst delt viden om hinandens læringsmiljøer og muligheder.

Strategiske perspektiver for de pædagogiske uddannelser

Der er på forskellige niveauer et samfundsmæssigt behov for at styrke tilgangen til de pædagogiske uddannelser, modvirke frafald og styrke gennemførelse af de pædagogiske studier – og ikke mindst sikre, at der i morgendagens Danmark er et tilstrækkeligt antal kvalificerede pædagoger og lærere.

Det er regeringens målsætning, at 50% af en ungdomsårgang i 2015 skal have en videregående uddannelse. I dag forventes knap 44% af en ungdomsårgang at få en videregående uddannelse. Tilgangen til pædagog- og læreruddannelserne i 2007 har været vigende.²

Inden for de mellemlange videregående uddannelser som helhed fuldfører i dag 75% af deltagerne uddannelsen. Af dem, der ikke fuldfører, påbegynder ca. 60% en ny uddannelse.³ De unge i dag er ofte usikre i at kunne træffe det rette studievalg. En ny undersøgelse viser, at hver 5. ung er lidt eller meget usikker på at have valgt rigtigt, når de starter på en videregående uddannelse. Når de unge er kommet i gang, har 16 % af de studerende ved videregående uddannelser overvejet at skifte til et andet studium.⁴

Fra en af de interviewede repræsentanter fra pædagoguddannelser berettes om et frafald på 25-30% henover studiet. Frafaldet sker især på det 1. studieår og i forbindelse med praktik. Og frafaldet skyldes overvejende personlige årsager. Her ansås højskolen som én af de gode muligheder for at støtte ansøgere i at kvalificere studievalget. ”Det er ikke nok at søge informationer over Internettet. De studerende skal besøge uddannelserne og få oplevelser med studieaktivitet – allerede før de påbegynder studiet. De vejledningsbesøg, vi har sat iværk med højskolerne, har involveret højskoleeleverne i forskellige aktiviteter, hvor de på en anden måde har fået viden om studierne”, siger en repræsentant fra pædagoguddannelsen.

I et samfunds- og arbejdsmarkedsmæssigt perspektiv er det vigtigt at sikre et uddannelsesberedskab til at imødekomme fremtidens behov i fremtidens folkeskole og pædagogiske institutioner. På folkeskoleområdet var der fx i foråret 2007 4% ikke-læreruddannede ansat i 81 kommuner.⁵ For fx folkeskolelærere, er forventningen, at der fremadrettet er behov for at tiltrække unge til læreruddannelsen. Danmarks Lærerforening forventer, at lærermanglen vil blive 3-4 dobbelt over de kommende 9 år. Mere end 40% af lærerne i folkeskolen er i dag 50 år eller ældre. Ved uændret pensionsadfærd forventes 21.500 lærere at forlade lærerarbejdsmarkedet i løbet af de næste 9 år.⁶

Lærer- og pædagoguddannelserne har i et strategisk perspektiv ønske om at kvalificere vejledning i forbindelse med optagelse på og gennemførelse af studierne. På den uddannelsespolitiske arena er der også generelt fo-

² www.bupl.dk/Nyheder/Nedslående_søgning_til_pædagoguddannelse (30.juli 2007). Optagelsestallene til pædagoguddannelsen var i 2006 4.451 og i 2007 3.882, ex standby. Optagelsestallene til læreruddannelsen var for 1.prioritetsansøgninger i 2006 4.451 og i 2007 3.882 ex standby. (Kilde:Tilmeldingssekretariatet i den Koordinerede Tilmelding)

³ UNI-C

⁴ Gallupundersøgelse udarbejdet for DIT VALG, Berlingske. Kilde: Berlingske Tidende 29.januar 2008.

⁵ Svarende til 1727 ikke-lærereuddannede

⁶ Danmarks Lærerforening: Lærermangel i folkeskolen 2007.

kus på vejledning, der kan kvalificere studievalg, gennemførelse af studier og udslusningsvejledning.

Samarbejdet mellem højskoler og pædagogiske uddannelser har perspektiver på flere niveauer, fx:

- At kvalificere de unges studievalg
- At modvirke frafald og styrke de studerende i gennemførelse af studiet
- At sikre tilgang til uddannelserne, som tilsvarende fremtidens behov for medarbejdere i den pædagogiske sektor.

Højskolernes vilkår og muligheder for et uddannelsessamarbejde

Højskolerne og de pædagogiske uddannelser er gået ind i denne udviklingsopgave ud fra disse perspektiver og ud fra generelt at kvalificere kvaliteten af læreprocesser og faglig nyudvikling på tværs af skoleformer.

Højskolerne har i kraft af lovgivningen muligheder for at bidrage. Vi beskriver her kort udvalgte bestemmelser af betydning for uddannelsessamarbejdet – samt generel praksis.

Højskolerne skal yde vejledning

Højskolerne skal i dag praktisere vejledning og synliggøre vejledningsstrategi og -tilbud.

Ifølge højskoleloven skal højskolerne på kurser af mindst 12 ugers varighed vejlede eleverne om valg af uddannelse og erhverv – og skal offentliggøre sin strategi for vejledningsindsatsen og på hjemmesiden informere om, hvordan vejledning udøves.

Højskolerne praktiserer vejledning på flere måder. En ikke ubetydelig vejledning foregår via ung-til-ung vejledning og den særlige kontakt mellem lærer/vejleder og elev i det uformelle højskolemiljø. Der er også formaliserede tiltag så som individuelle og gruppebaserede vejledningssamtaler gennem højskoleforløbet, studieafklarende fag, studiebesøg på andre uddannelsesinstitutioner og fælles vejledningstiltag på tværs af højskoler og kompetencegivende uddannelsesinstitutioner.

Højskolerne kan kvalificere den enkeltes studievalg gennem afklaring af realkompetencer, arbejde med relevante studie- og arbejdsformer og indsigt i indhold og vilkår for den ønskede uddannelse. Med ændringerne i kvote 2 giver højskoleophold ikke længere automatisk points i forbindelse med optagelse under kvote 2. ⁷De opnåede kompetencer gennem et højskoleophold kan dog via fx en realkompetenceafklaring vægte hos den modtagende uddannelsesinstitution i forbindelse med optagelse og afklaring af evt. merit⁸. FFD arbejder aktuelt med analyse og udvikling af hensigtsmæssige modeller til at synliggøre højskolekompetencer, således at

⁷ Hutter, Camilla og Kristina Bæk Nielsen: Dokumentation af Højskolekompetencer. FFD 2008

⁸ Undervisningsministeriet har i et samarbejde med Syddansk Universitet udarbejdet relevante redskaber til realkompetenceafklaring. Se www.realkompetence-folkeoplysning.dk.

de anerkendes og kan anvendes af de videregående uddannelsesinstitutioner.

For MVU-området gælder især følgende fra 2008:

- Den nuværende fordeling med ca. 60% pladser i kvote 1 og ca. 40% i kvote 2 videreføres
- Antallet af specifikke adgangskrav øges. Ansøgere til en pædagoguddannelse, som ikke har en gymnasial uddannelse, skal have bestået min. 4 hf-fag. Ved læreruddannelsen stilles der også særlige adgangskrav i forhold til de fag, der indgår i uddannelsen.

Udover højskolernes aktiviteter til en styrket overgangsvejledning kan højskolerne også bidrage som et relevant lærings- og vejledningsmiljø, der foregriber frafald og styrker gennemførelsen af studierne. Et højskoleophold kan være et relevant tilbud til de studietrætte studerende, der overvejer at stoppe på studiet. På højskolen vil de unge kunne få nyt mod til at vende tilbage, få faglig og personlig vejledning – eller afklaring til sporskifte til andet studium. Højskolerne samarbejder med Studievalg og i et vist omfang også UU-centrene⁹ om information og vejledning over for unge.

Højskolelovens har mulighed for et fagligt udviklings samarbejde

Højskolerne har i højskoleloven en mulighed for at integrere fag, som leder frem til optagelse til en given uddannelse eller ekstern prøve.

”§ 1a. Undervisningsministeren kan fastsætte regler om, at en elev som en del af en folkehøjskoles, husholdningsskoles eller håndarbejdsskoles kursus kan følge prøveforberedende og kompetencegivende undervisning efter anden lovgivning, når denne undervisning højst udgør 15 timer ugentligt og er udbudt af en uddannelsesinstitution, som efter anden lovgivning er godkendt hertil. Undervisningsministeren kan endvidere fastsætte regler om vilkår for deltagelse i sådan undervisning og om ydelse af tilskud for den del af et kursus, hvor en elev følger sådan undervisning.

”stk. 2. Den undervisning, som en folkehøjskole, husholdningsskole eller håndarbejdsskole skal give til en elev, der følger den i stk. 1 nævnte undervisning, skal mindst udgøre 15 timer pr. uge, hvoraf mindst 11 timer skal være undervisning af bred almen karakter.”

Højskolen kan således bruge højst 15 timer til kompetencegivende eller prøveforberedende undervisning.

Det kan ske ved, at undervisningen på den pædagogiske uddannelse eller dele heraf forlægges til højskolen. Finansieringen af denne model sker ved et tilskud til uddannelsesinstitutionen ud fra de ordinære taxametre - og til højskolen ud fra en reduceret takst per årselev (55%). Eleverne kan ikke få SU ved denne model.

⁹ Ungdommens Uddannelsesvejledning

Der er også indhentet erfaringer med samarbejde på VVU-niveau (Fri-luftsvejlederuddannelsen i Viborg) og udviklet samarbejdsmodeller om bl.a. virtuel læreruddannelse..

Muligheder og konditioner for et videre udviklingssamarbejde

Dette udviklingsarbejde ligger i naturlig forlængelse af en praksis, hvor mange højskoleelever efter et højskoleophold går i gang med en videregående uddannelse. Der er også på tværs af skoleniveau gennem de sidste år gennemført tværsektorielle samarbejder lokalt – især inden for områderne:

- Vejledning af elever til videregående uddannelser
- Dialog- og udviklingsfora om læring, læreprocesser og læringsmiljøer
- Tværgående og konkrete uddannelsesaktiviteter med udgangspunkt i højskolernes faglige ekspertiser og læringsmiljø.

Højskolerne kan set i et samfundsmæssigt perspektiv bidrage på væsentlige områder til at øge rekrutteringen og bedre gennemførelsesgraden ved de pædagogiske uddannelser. De aktuelle samarbejder lægger op til en bred og kreativ tænkning om, hvordan denne udfordring kan imødekommes. Temaer, der er lanceret i denne kortlægning, handler fx om at få viden om, hvad der stimulerer de unges interesse og motivation for det pædagogiske arbejdsfelt og de pædagogiske uddannelser, hvordan opnåede realkompetencer gennem et højskoleophold kan styrke en enkelte i fbm optagelse på studiet og evt. merit, hvordan overgangsvejledning praktiseres så frafald minimeres og sikre studievalg fremmes, og hvordan de unge kan bruge højskolen som et eksperimentarium til at afprøve interesser og talenter i praksis før påbegyndelse af uddannelse.

Med rekruttering som omdrejningspunkt er der således udviklet og afprøvet forskellige tiltag. Skal den indhentede viden sætte spor og have volumen og gyldighed for skoleformerne, er det vigtigt med et uddannelsesstrategisk blik for vilkår og muligheder i implementeringen inden for og på tværs af sektorerne.

Organisatoriske ændringer i den pædagogiske uddannelsesverden har betydning for samarbejdet. Ændrede konditioner for optagelseskriterier, herunder elementer i kvote 2-ordning samt specifikke krav på de enkelte uddannelsesområder, er også nye og vigtige vilkår at indtænke i et fremtidigt samarbejde mellem højskoler og de pædagogiske uddannelser.

Højskolerne har inden for den nuværende lovgivning nogle redskaber, som kan udnyttes i større omfang.

I en videreudvikling af samarbejdet er det således vigtigt at være bevidst om mål, konditioner og muligheder – både i det kortsigtede og langsigtede perspektiv.

Del 1: Motivationer for samarbejdet

Flere motivationer har været i spil for hhv. højskoler og pædagogiske uddannelser og for partnerskabet mellem pædagogiske uddannelser og højskoler.

For partnerskabet har motivationer fx været:

- At udvikle naboskabet lokalt og skabe lokale attraktive uddannelsesmiljøer og -fællesskaber – især i geografiske områder uden for storbyerne
- At kvalificere de unges studievalg
- At skabe udviklende samarbejdsrelationer, som kan sætte spor i lærersamarbejde, fælles arrangementer/aktiviteter og vidensdeling om læreprocesser og læringsmiljøer.

For højskolerne har motivationerne fx været:

- At skabe en kompetenceprofil, hvor den enkelte kan koble højskoleophold naturligt og målrettet til videregående uddannelse
- At virke for en generel anerkendelse af de realkompetencer, et højskoleophold kan bidrage med
- At tilbyde højskolelærerne kompetenceudvikling via udviklings-samarbejdet – fx ved at undervise beskæftigede lærere og pædagoger på efter- og videreuddannelsesforløb og indgå i nye fælles udviklingstiltag
- At fremme anerkendelse fra de kompetencegivende uddannelser på den måde, at de anbefaler højskolen som en mulighed til at forberede sig til studiet og/eller som en mulighed for de studerende, der undervejs i studiet overvejer at stoppe
- At kunne tilbyde højskoleelever konkrete meritmuligheder for at kombinere højskole og uddannelse – fx ved at starte første del af læreruddannelsen på Den frie Lærerskole på en højskole (merit) eller det første år af en virtuel læreruddannelse
- At fremme anerkendelse af højskolen i det etablerede vejledningsmiljø hos Studievalg, UU-centre og jobcentre.

For de pædagogiske uddannelser har motivationerne fx været:

- At tiltrække/rekruttere flere studerende
- At reducere frafald og styrke gennemførselsraten på studierne - fx ved at eleverne gennem et højskoleophold bliver mere afklarede og studieparate og ved at give studietrætte studerende nyt mod til at vende tilbage til studiet og fastholde studieperspektivet
- At kvalificere vejledning til pædagog- og læreruddannelserne – gennem et fælles vejledersamarbejde
- At drage nytte af personligt og socialt kvalificerende undervisningsforløb på en højskole
- At elever på udvalgte fagområder kan få en solid ballast på højskolen, fordi fagområdet timetalsmæssigt og indholdsmæssigt har givet mulighed for fordybelse praktisk og teoretisk og specialisering, hvor seminariet mere lægger op til generalist og allround-profiler.
- At højskolerne kan tjene som praktiksted for de studerende
- At skabe et mere spændende studiemiljø – med inspiration fra livet i et højskolemiljø

- At udvikle seminarielærerne via udviklingssamarbejdet og gensidig faglig sparring
- At indgå i et udviklingssamarbejde om efter- og videreuddannelsertilbud inden for fagområder, hvor højskolerne har spidskompetencer – fx friluftsliv.
- At styrke de studerendes og lærernes indsigt i det frivillige foreningsarbejde, andet organisatorisk arbejde, idrætsmuligheder i folkeskolen og udvikling af læringsmiljøer.

Højskoler, der i forvejen har en praksis med at orientere sig mod elevernes vej videre til kompetencegivende uddannelser, har haft gode forudsætninger for at indgå i samarbejdet. De har etableret samarbejdsrelationer og fået oparbejdet konkret viden om uddannelses- og jobmuligheder inden for det pågældende fagområde.

Del 2: Samarbejdsprojekternes bidrag til den fælles viden

De 7 udvalgte uddannelsessamarbejder har omfattet en flerhed af metoder og aktiviteter. Her er en kort oversigt over fokusområder i uddannelsessamarbejdet.

Uddannelsessamarbejde	Fokusområder i samarbejdet
Oure Højskole Læreruddannelsen i Skårup	Merit på læreruddannelsen Brug af seminarielærere i højskoleundervisningen
Nordjyllands Højskole og Højskole Diget Lærer- og pædagoguddannelserne i Hjørring	Tværinstitutionelle udviklings- og erfamøder Merit og brobygning Markedsføring Idéudvikling mhp etablering af sundheds- og ernæringsuddannelse i Nordjylland
Uldum Højskole, Brandbjerg, Engelsholm Højskole og Vejle Idrætshøjskole Lærer- og pædagoguddannelserne i Jelling og Gedved	Fælles hjemmeside www.ud-dannelse.dk og fælles brochuremateriale med de pædagogiske uddannelser Merit Dialog om frafald og gennemførselsvejledning med studievejledere ved de pædagogiske uddannelser. Mulighed for højskoleophold for studietrætte studerende. Beskrivelse af realkompetencer opnået gennem højskole Fælles vejledningsdage som årlig tradition Samarbejde med vejledningsaktører, UU og Studievalg
Gymnastik- og idrætshøjskolen Viborg Pædagoguddannelsen i Viborg	Samarbejde om friluftvejlederuddannelsen (VVU-uddannelse) – udmøntet i: Højskoleundervisning i udvalgte friluftsdiscipliner på basismodulet (kajak, kano o.a.) Højskolebidrag i fordybelsesfag Højskolebidrag ved teoretiske fag, fx danske friluftstraditioner og natursyn Samarbejde om udstyr og faciliteter
Idrætshøjskolen Sønderborg Den frie Lærerskole	Merit ved læreruddannelsen på Den frie Lærerskole – 2 modeller Vejledning
Den rytmiske Højskole og Vallekilde Højskole Læreruddannelsen i Holbæk	Samarbejde om virtuel læreruddannelse – under udvikling. Studiebesøg på højskoler Højskoleoplæg på de pædagogiske uddannelser Fælles undervisningsuger
Gerlev Idrætshøjskole Ernærings- og sundhedsuddannelsen Ankerhus	Samarbejde om ernærings- og sundhedsuddannelse Introducerende studiefag på idrætshøjskolen Meritgivende modul på højskolen – under udvikling

”Samarbejde om det første år på læreruddannelsen”

Oure Højskole har gennem flere år været indstillet på et samarbejde med kompetencegivende uddannelser. Konkret har højskolen haft samarbejder med Skårup Seminarium og Syddansk Universitet (SDU).

Skårup Seminarium har haft en interesse i at fastholde elever fra det sydfynske område og øge tilgangen af studerende. Højskolen har haft en interesse i at indtænke de kompetencegivende uddannelser i et samarbejde omkring undervisning og vejledning.

Samarbejdsmodel og -aktiviteter med Skårup Seminarium

Samarbejdet med Skårup Seminarium har haft fokus på merit og konkret godskrivning af 1. år af læreruddannelsen. Et års ophold på Oure med idræt og fag, tilsvarende første år på læreruddannelsen har givet eleverne mulighed for at starte på 2. år af læreruddannelsen. Samarbejdsmodellen har været praktiseret i 5-6 år frem til 2006. Uddannelseslovgivningen blev ændret for 1½ år siden, og der er nu mødepligt på 1. år af uddannelsen. Ca. 40 elever har valgt at gøre brug af denne model.

Højskolen og Skårup seminarium har samarbejdet om fagområder som dansk, pædagogik og idræt som meritgivende.

Samarbejdet har også rummet lærersamarbejde på den måde, at seminarielærere har indgået som timelærere på nogle af fagene på højskolen.

Højskolen har haft en styrke i at kunne tilbyde eleverne:

- Et større timetal inden for de enkelte fag
- At kunne arbejde både praktisk og teoretisk med faget
- At kunne tilbyde et læringsmiljø, der appellerer til fascination, læring i et fælles højskolemiljø og med uddannelsesperspektiver for øje.

Højskolens gevinster har været:

- At få en ny verden, nye input og nye lærerkræfter inden døre
- At opleve en udvikling af fag, lærer og skole i kraft af samarbejdet
- At opleve en glæde ved at Skårup Seminarium som et lokalt seminarium får flere elever – og at lokalområdet som sådan kan tilbyde sig som et attraktivt uddannelsesmiljø.

Andre samarbejdserfaringer

Oure Højskole har også samarbejdet med Syddansk Universitet, Idrætslinien. 20% af de studerende på idrætslinien har deltaget i et højskoleforløb på Oure Højskole.

SDU har vægter højskoledeltagelse i forbindelse med optagelsessamtaler og godkendelse af studerende. SDU har kunnet registrere gode resultater i form af:

- At de studerende, der søger ind, har en god studieparathed og er motiverede for studiet
- At frafaldet er reduceret.

En del af Idrætsstudiet, friluftslinien, afholdes med deltagelse af lærere fra Oure. Det gælder især havkajak, dykning og andre discipliner, der kræver faciliteter og ekspertise, som SDU ikke råder over.

Ålborg Universitet har for nylig henvendt sig for at drøfte udviklingsarbejde omkring idræt.

”Samarbejde om idræt, natur og sundhed”

Nordjyllands Idrætshøjskole har i samarbejde med Højskolen Diget haft et samarbejde med Hjørring lærer- og pædagogseminarium siden begyndelsen af 2006. I perioden november 2006-juni 2007 er gennemført et udviklingsarbejde finansieret gennem udviklingsmidler fra FFD.

Uddannelsessamarbejdet har været båret af et fælles ønske om at tiltrække, afklare og fastholde uddannelsessøgende i Nordjylland.

Nordjyllands Idrætshøjskole og Højskolen Diget har med hver sin uddannelsesfaglige profil fundet det naturligt at samarbejde med pædagog- og læreruddannelsen i Hjørring omkring friluftsfag og naturvejlederuddannelsen. Samarbejdet har især haft fokus på liniefaget idræt på læreruddannelsen – men også til en vis grad på pædagoguddannelsen. For Nordjyllands Idrætshøjskole har ønsket været at styrke profilen som forberedelse til videregående uddannelse. Højskolen har et godt fagligt niveau i forhold til lærer- og pædagoguddannelserne, som betyder, at eleverne efter et højskoleforløb er personligt og socialt modnet og godt fagligt forberedt inden for idræt.

Uddannelsesinstitutionerne har haft et ønske om at kunne tiltrække mange og kvalificerede studerende til uddannelserne.

Samarbejdsmodel og –aktiviteter med pædagog- og læreruddannelserne i Hjørring, UC Nordjylland

Der er arbejdet på flere niveauer og med en flerhed af metoder i samarbejdet. Udviklingsaktiviteterne har især været af forberedende og afklarende karakter.

Tværfagligt samarbejde

Der er arbejdet med afklaring og udvikling af samarbejdsflader mellem forskellige faggrupper på højskoler og de pædagogiske uddannelser - især undervisere inden for naturfag, turistbacheloruddannelsen og idræt.

Konkrete aktiviteter, der er gennemført:

- Gennemførelse af adventure-race for elever, især på regionens gymnasier med mellemniveau i idræt, NIH og Hjørring Seminarium
- Undersøgelse af muligheder for at studerende på turistbacheloruddannelsen kommer på besøg på højskolerne for at afprøve pædagogiske formidlingsevner
- Faglig erfaringsudveksling mellem lærere på højskolen Diget og 2 af seminariets undervisere inden for de naturfaglige fag med mulighed for evt. fællesforløb seminariet og højskolen imellem
- Udviklingsmøder om samarbejdsflader med bl.a. drøftelser af nye studieordninger, kost og ernæring mv. – med deltagelse af 1-3 personer fra hver institution.

Merit-brobygning

Der er afsøgt muligheder for realkompetencer, et højskoleophold kan give i forbindelse med ansøgning til videregående uddannelser.

Konkrete aktiviteter, der er gennemført:

- Højskoleeleverne er blevet tilbudt at besøge seminariet med henblik på afklaring af kommende studievalg og -sted – herunder mulighed for at se, hvordan et højskoleophold har kunnet bidrage til udbygning af elevernes realkompetencer.

Event-PR

Muligheder er undersøgt og afdækket for at informere potentielle og nuværende elever om højskoletilbud og seminarieuddannelse.

Konkrete aktiviteter, der er gennemført:

- Planlagt og idéudviklet events med henblik på synliggørelse overfor unge uddannelsessøgende i Nordjylland. Planlagt adventure-race i uge 41 2007. Event-formen har funktion som intern faglig-pædagogisk udvikling og ekstern markedsføring for skolerne.

Samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner

Der har været overvejelser med hensyn til at involvere andre uddannelsesinstitutioner for at styrke netværket – højskoler, ungdomsuddannelser, VUC og andre mellemlange videregående uddannelser

Konkrete aktiviteter, der er gennemført:

- Overvejelser om at udvide kredsen med Vendsyssel Sygeplejeskole og Vrå Højskole samt evt. andre videregående uddannelsesinstitutioner, ungdomsuddannelser og højskoler
- Gennemført en konvention for seminariestuderende og gymnasieelever. Gymnasieeleverne kom, men de seminariestuderende udeblev.

Etablering af sundheds- og ernæringsuddannelse

Der er overvejet flere muligheder for at tiltrække og fastholde de uddannelsessøgende i regionen. Et tiltag er at etablere en ny sundhedsuddannelse i Nordjylland – med specialiseringsmuligheder i retninger som klinisk diætist, catering, human ernæring samt fysisk aktivitet og ernæring. Uddannelsen er kun udbudt 4 steder i landet og ikke nord for Århus, og der er stor efterspørgsel efter uddannelsen. Regionen ligger under gennemsnitsniveauet i folkesundhed. Sundhed, ernæring, fysisk aktivitet m.m. er en del af fagområdet på de 3 involverede skoler. Forslaget har været drøftet på ledelsesniveau hos uddannelsesafdelingen af UC i Hjørring, og der er her en positiv indstilling til tiltaget.

”Samarbejde om rekruttering, dropouts og faglig udvikling – med pædagog- og læreruddannelserne i Jelling og Gedved”

Uldum Højskole, Brandbjerg Højskole, Engelsholm Højskole og Vejle Idrætshøjskole tog i 2004 initiativ til at invitere repræsentanter fra pædagog- og læreruddannelserne i Jelling og Gedved til møde.

Oprindeligt var formålet at indlede et gensidigt givende og inspirerende samarbejde for alle parter – umiddelbart og på længere sigt. De to overordnede formål var:

- At starte et spændende udviklingssamarbejde og drage nytte af udveksling, hinandens ressourcer osv.
- At rekruttere flere elever til højskoler og flere og mere motiverede elever til lærer- og pædagoguddannelserne i Jelling og Gedved.

Højskolerne kunne drage fordel af flg.:

- ”Blåstempling” af højskoleophold og anerkendelse fra de kompetencegivende uddannelser på den måde, at de pædagogiske uddannelser anbefaler højskolerne
- Udviklende samarbejdsrelationer (lærerudveksling og udvikling/gennemførelse af arrangementer og aktiviteter)
- Muligheder for at rekruttere flere elever og elever, som var interesserede i at bruge højskolen som en indgang til lærer- eller pædagoguddannelsen
- Kvalificeret vejledning til pædagog- og læreruddannelse (vejledningsdage og -besøg).

De pædagogiske uddannelser kunne drage fordel af flg.:

- Udviklende samarbejdsrelationer (lærerudveksling og udvikling/gennemførelse af arrangementer og aktiviteter)
- Rekruttering af elever (via anbefaling fra højskoler, besøg på højskoler og direkte kvalificerende forløb på højskoler)
- Mindre frafaldsprocent via mere afklarede og studieparate elever
- Højskoleforløb som mulighed for studietrætte/afhoppere, der via et højskoleophold kan vende tilbage til seminarieuddannelsen igen
- De involverede højskoler som praktiksteder for lærerstuderende
- Kvalificering af studiemiljøet – via inspiration fra livet i et højskolemiljø
- Lærerudveksling.

Da højskolerne startede samarbejdet var der for højskolerne ikke adgang til ”Uddannelsesdage”, arr. af Studievalg. FFD fik etableret et samarbejde med Studievalg – og højskolerne har nu på landsplan fået adgang til disse arrangementer.

Brandbjerg Højskole og uddannelsen i Jelling ligger kun få km. fra hinanden – og der kunne drages konkrete fordele af fælles kulturarrangementer og generelt af et koncept om fælles ”uddannelsescampus”.

Samarbejdsmodeller og -aktiviteter

Projekterede og gennemførte aktiviteter:

Information om højskoleophold som forberedelse til pædagog- og læreruddannelserne.

Information om og tilrettelæggelse af særlige forløb, hvor der indgår bestemte fag efter aftale med de pædagogiske uddannelser.

Konkrete aktiviteter, der er gennemført:

- Udarbejdelse af fælles brochure, der anvendes af de pædagogiske uddannelserne over for ansøgere, som vurderes at kunne drage fordel af et højskoleophold forud for en seminarieuddannelse
- Fælles hjemmeside og internatportal for seminarier og højskoler – www.ud-dannelse.dk.
- Henvisning til den fælles internetportal på højskolernes hjemmesider
- Omtale i medier.

Den fælles brochure "Først på højskole – og så videre" er trykt i 10.000 eksemplarer. Højskolerne vedlægger brochuren hver gang, de udsender brochurer om lange ophold. Brochuren uddeles desuden på de pædagogiske uddannelser. Endelig er brochuren udsendt til vejledningscentre, jobcentre, UU-centre, sprogskoler, gymnasier, handelsskoler, biblioteker, kulturcentre mv.

Et pressemøde afholdt den 1.6. 2006 resulterede i omtale i Højskolebladet, Jyske Vestkysten og enkelte andre steder. Der er udarbejdet en artikel om samarbejdet, som blev sendt til 15 lokalaviser i området. Denne metode betød, at artiklen blev bragt i flere aviser.

Informationsarbejdet var baseret på en utraditionel tilgang om at anbefale hinandens højskoler i 4-højskolesamarbejdet. Informationssamarbejdet er midlertidigt stoppet på grund af interne ledelsesskift og kursændringer på 2 af højskolerne. Den fælles udsendelse af brochurer er derfor stoppet.

Merit

Merit fra de fire højskolars forskellige fagområder til de pædagogiske uddannelser.

Konkrete aktiviteter, der er gennemført:

- Drøftelser af meritmuligheder. Der er ikke etableret praksis for merit.

De pædagogiske uddannelser har været positivt stemte over for meritmodellen. Højskolerne har været mere tilbageholdende over for at bruge meritmodellen. "Oplevelsen er, at højskoleeleverne er motiverede for studiet og ikke så meget om de kan få et halvt eller hel års studierabat" siger en højskoleforstander.

Desuden har følgende forhold spillet ind i en konkret afklaring af meritmodellen:

- Fusionsprocesserne, hvor de pædagogiske uddannelser i dag er overgået til at være afdelinger af professionshøjskoler
- Ny lovgivning og omlægning af læreruddannelsen med ændrede optagelseskrav og nye dispensationsmuligheder ud fra en realkompetencevurdering.

Sikre bedre gennemførelse af uddannelserne

Der har været arbejdet med "rednings-forløb" med henblik på at reducere frafald. En pause i studiet – samt information om denne mulighed.

Konkrete aktiviteter, der er gennemført:

- Initiativ til møde med studievejledere på de pædagogiske uddannelser, som gav højskolerne et godt indblik i årsager til frafald, fx for højt/lavt fagligt niveau, umodenhed og manglende parathed til studielivet, manglende sociale kompetencer, personlige forhold (fx sygdom) og angst for ikke at klare praktikken. De pædagogiske uddannelser har arbejdet med vejledning både individuelt og på hold, haft en arbejdsgruppe med fokus på vejledningstiltag og en central studievejleder, der har "fat i" den enkelte studerende. For $\frac{3}{4}$ af deltagerne, der faldt fra, handlede det om alt andet end faglige kompetencer. Et højskoleophold kan her gavne den studerende i forhold til sociale kompetencer, livsglæde, øget modenhed og større studieparathed.
- Der er udarbejdet en pjece, som nu udleveres til studerende, der overvejer en pause i studiet.

P.t. er der 2 seminariestuderende fra Jelling Seminarium, der efter et seminarieforløb på $\frac{1}{2}$ -1 år er på "redningsforløb" i form af et ophold på Engelsholm Højskole.

Afholdelse af fælles konference/temadag "Kulturernes sameksistens"

Ideen var at afholde 2 konferencer for hhv. medarbejdere ved uddannelsesstederne, interesserede og højskoleelever/studerende.

Idéen er udskudt grundet manglende økonomi og tid, og fordi andre kom i forkøbet.

Højskoleophold som adgangsbillet til optagelse på uddannelserne

Konkrete aktiviteter, der har været gennemført:

- Debat om hvordan højskolerne mere præcist kan beskrive, hvad eleven har opnået af faglige, personlige og sociale kompetencer. Der er ikke opnået konkrete resultater, men de pædagogiske uddannelser har velvilje og imødekommenhed for ansøgere med højskoleophold som baggrund. Højskolen har sin styrke i at afklare den enkelte på, hvad han/hun vil læse. Højskolen kan bruges til den store afklaring og til at styrke selvsikkerhed og ansvarlighed.

Fælles vejledningsdage

Et fælles vejledningsarrangement har været en væsentlig kerne i samarbejdet.

Konkrete aktiviteter, der har været gennemført:

- Der er afholdt fælles vejledningsdage – i jan. 2006 og februar 2007. Vejledningsprogrammet tilbydes interesserede højskoleelever, der besøger Gedved den ene dag, Jelling den næste dag og tilbringer aften på højskolen med relevante foredrag, samvær og overnatning. Vejledningsinitiativet har været en succes og har op-

nået fin omtale i de lokale aviser. Initiativet videreføres. En 2-dages bustur, hvor 30-40 elever har deltaget hver gang. Ved højskolehold på 80 deltagere er der 15-20 elever, der overvejer videre uddannelse til pædagog eller lærer. Idéen er, at højskoleeleverne får en idé om, hvad uddannelserne rummer. Mange elever vælger dog storbyerne som uddannelsessted.

Fælles "Uddannelseskaravane" til gymnasier, handelsskoler mv. i trekantensområdet

Idéen blev opgivet, fordi det viste sig vanskeligt at komme igennem til bl.a. gymnasier. Uddannelsesinstitutionerne henviste til, at vejledning om kommende uddannelser varetages af Studievalg.

Højskolerne fik til gengæld en god kontakt til Studievalg Syd. Studievalg Syd valgte at lade de lokale højskoler repræsentere skoleformen.

Vurderingen er, at samarbejdet med Studievalg har været rigtig fint. "Vi er grønne, når det gælder UU-Centrene", siger en forstander. For nuværende er det relativt få højskoleelever, der rekrutteres via UU-centrene. Årsagen kan være, at samarbejdet med UU-centrene er relativt nyt.

Fremstød overfor vejledningsaktører

Der er udsendt materialer og taget kontakt til UU-vejledningscentre, Studievalg Syd, Studievalg Midt- og Vestjylland og vejledere i Østjylland. Der er opnået en god kontakt til Studievalg Syd. Højskoler blev inviteret til at deltage i karrierevalgsdage i november 2006 – og deltog forskellige steder (fx Vejle, Horsens, Fredericia, Grindsted) med lærere, forstander og elever. Deltagelsen gav højskolerne mulighed for at give en generel orientering om mulighederne i et højskoleophold. Dette samarbejde videreføres.

Der er afholdt et orienteringsmøde for UU-centre i området den 21. februar 2007. 6 UU-vejledere tilmeldte sig fra Vejle, Horsens og Hedensted. Orienteringsmødet, som faldt sammen med lancering af mentorordningen, var vellykket.

Højskolerne og de pædagogiske uddannelserne har planlagt at fortsætte samarbejdet – med 3-5 møder årligt, fælles vejledningsdage, opdatering af hjemmeside, fælles brochure mv. Desuden er der planer om et arrangement i samarbejde med Videnscenter for innovative processer – til afholdelse i efteråret 2007. Der er umiddelbart idéer til udbygning af fælles aktiviteter for elever og studerende – ved foredrag og andre kulturelle arrangementer. På lang sigt tænkes samarbejdet at udmønte sig i fælles undervisningstimer, fagmoduler, temadage o.l..

”Samarbejde om lærerkræfter og faciliteter på Friluft vejlederuddannelsen (VVU¹⁰)”

Gymnastik og Idrætshøjskolen Viborg har siden 2002 samarbejdet med seminariet, nu VIA University College Region Midtvest, om friluft vejlederuddannelsen, der udbydes som en VVU-uddannelse for erfarne pædagoger og lærere.

Pædagoguddannelsen havde en interesse i at udvikle efter- og videreuddannelsstilbud. Pædagoguddannelsen havde ekspertiser inden for fx pædagogik, naturfag o.a., men manglede særlige ekspertiser og faciliteter inden for friluftsliv. Dem kunne de hente via ”nabo-samarbejdet” med gymnastik- og idrætshøjskolen.

Højskolen havde mulighed for at leje faciliteter ud. Samtidig gav samarbejdet højskolelærerne gode pædagogiske udfordringer og udviklingsmuligheder. Andre samarbejdsfelter har været drøftet og er under overvejelse, fx: internationalt samarbejde, idrætspædagoguddannelsen, børns motoriske udvikling (kursusrække på 10 kurser) – med tilknytning til børnehaven ”Løvspring” på højskolen (en børnehave for lokalområdet).

Samarbejdsmodel og –aktiviteter med pædagoguddannelsen i Viborg

De primære samarbejdsaktiviteter har sit afsæt i et samarbejde om Friluft vejlederuddannelsen. Seminariet betaler højskolen et årligt beløb for lærerkræfter og faciliteter. Samarbejdet er formaliseret i årlige samarbejdsaftaler.

Højskolelærerne bidrager med undervisning især på Friluftsliv basis – omkring kajak, kano, friluftsliv mv. Basisundervisningen gennemføres i efterårssemestret. Desuden bidrager højskolen i forhold til fordybelsesfag – fx med kajak som udgangspunkt og perspektiveret i forhold til natur, kultur, vejledning og pædagogik. I perioder bidrager højskolelærere også på teoretiske fag som fx danske friluftstraditioner og natursyn.

De studerende ved uddannelsen kommer til undervisning på højskolen. De studerende er voksne, primært beskæftigede og repræsenterende mange forskellige institutioner og jobs – fx gymnasielærere, seminarielektorer, folkeskolelærere, ansatte i forsvaret o.a.. Friluft vejlederuddannelsen er en VVU-uddannelse, udbudt under Åben Uddannelse og en del af VIA UCs efter- og videreuddannelsetilbud. Region Midt gennemfører uddannelsen som deltidsuddannelse over 2 år. Der er også muligheder for, at de studerende kan melde sig til et enkelt modul i uddannelsen. Uddannelsen udbydes også ved Institut for Idræt i København, men her som en fuldtidsuddannelse.

Pædagoguddannelsen har været yderst tilfredse med samarbejdet, som har været båret af personer, der har engageret sig aktivt og konkret i arbejdet og udvist fleksibilitet. Evalueringerne fra de studerende viser absolut høj tilfredshed med højskolelærernes undervisning.

¹⁰ VVU står for Videregående Voksenuddannelse

Højskolen har også praktiseret uddannelsessamarbejde med andre uddannelsesinstitutioner. Fysioterapeutskolen i Holstebro sender de studerende til højskolen 2 gange årligt (2 dage med en overnatning). Højskolelærerne underviser her de studerende. Et forslag, der er under overvejelse, er om 6-8 uger af uddannelsen kan forlægges til højskolen. Fokus er her motorik, fysisk træning o.a.

”Merit for højskoleforløb i læreruddannelsen på Den frie Lærerskole”

Idrætshøjskolen Sønderborg (IHS) gennemfører med støtte fra FFD´s udviklingsmidler et uddannelsessamarbejde med Den frie Lærerskole i 2007-08. Samarbejdet blev indledt i foråret 2006 med et forprojekt om vejledning og afklaring af samarbejdsrelationer. IHS har i øvrigt et formaliseret samarbejde med 5 andre idrætshøjskoler i regi af DGI¹¹ IHS har gennem det igangværende udviklingsarbejde etableret samarbejdsrelationer til pædagog- og læreruddannelserne i Skårup, Jelling, Odense, Århus, Haderslev og Ballerup. Desuden har Idrætsstudiet ved Ålborg Universitet rettet henvendelse til højskolen med henblik på et samarbejde om øget optag til idrætsstudiet.

Den frie Lærerskoles interesse i samarbejdet har været at tiltrække flere studerende. På læreruddannelsen ved Den frie Lærerskole går de studerende ikke til eksamen, men får i stedet en udtalelse.

Generelt har de pædagogiske uddannelsernes interesse i samarbejdet været:

- At styrke læreruddannelsen med indsigter i det frivillige foreningsarbejde, andet organisatorisk arbejde, læringsmiljøer og idrætsmuligheder i folkeskolen
- At få flere og velmotiverede studerende¹²
- At de studerende med et forudgående højskoleophold fagligt er blevet styrket, fordi idræt på højskolerne vægtes højt indholdsmæssigt og i timetal
- At højskolerne giver mulighed for faglig specialisering og fordybelse, hvor der på læreruddannelsen lægges op til generalist og all-round profiler.

IHS oplever blandt højskoleeleverne en stigende efterspørgsel efter 10 måneders forløb.

Højskolens interesse i samarbejdet med Den frie Lærerskole var bl.a.:

- At tilbyde højskoleelever at starte første del af læreruddannelsen på en højskole
- At styrke Den frie Lærerskole og dens værdigrundlag og læringstilgang
- At højskolen og seminariet arbejder ud fra samme værdier
- At give mulighed for et læringsmiljø med nærhed og tryghed og fremme andre uddannelsesveje med vægt på frivillighed og kostskoleformen¹³.

Samarbejdsmodel og -aktiviteter med Den frie Lærerskole

Der er iværksat et formaliseret merit- og vejledningsprogram med forskellige metoder.

¹¹ Højskolerne er Nordjyllands Idrætshøjskole, Gymnastik og Idrætshøjskolen Viborg, Køng Idrætshøjskole, Ollerup Gymnastikhøjskole og Gerlev Idrætshøjskole.

¹² Århus Seminarium beretter om højt motiverede og kvalificerede studerende med erfaringer fra højskoleophold

¹³ 85% af deltagerne på Den frie Lærerskole er kostskolestuderende

Der opereres i samarbejdet med 2 meritmodeller.

Model 1 handler om merit for det første år på læreruddannelsen. Et langt højskoleophold vil styrke meritmuligheden – især hvis følgende fag har indgået: dansk litteratur, historie, religion, naturfag, kreative musiske emner, idræt og fortælling.

Model 2 handler om, at studerende i helt særlige tilfælde kan søge om at komme direkte ind på 4.årgang – og hermed gennemføre læreruddannelsen på 2 år. Denne meritmodel forudsætter teoretiske samt praktiske undervisningserfaringer. Praksiserfaringer kan fx være pædagogiske jobs på børne-, ungdoms- og vokseninstitutioner, leder og instruktørerfaringer fra foreningsarbejde og engagementer i kulturarbejde. Et langt højskoleophold kan være et vigtigt led i at opnå denne meritmulighed – og især hvis følgende fagområder har indgået: pædagogik, psykologi, filosofi, historie, kulturarbejde, almen didaktik, fortælling, lederuddannelse, sundhed o.a..

IHS har en række relevante fag, som på forskellige niveauer og forskellige tidspunkter i højskoleforløbet kan bidrage – fx inden for:

- Debatfag
- Temafag
- Øvrige alment dannende aktiviteter
- Teambuilderlinien
- Instruktørlinien ”Fremtidens idrætsleder”

Et alment højskoleophold på 4-6 mdr. kan lede frem til teambuilderlinien eller instruktørlinien, som er udviklet sammen med DGI.

Vejledning om meritvejen består af flere elementer. Ved starten af et højskoleforløb tilbydes eleverne oplæg og information om muligheden fra hhv. IHS samt en repræsentant fra Den frie Lærerskole. Det giver eleverne et godt afsæt for at vælge fag – især pædagogisk relaterede og seminarirelevante fag. I starten af højskoleforløbet tilbydes eleverne desuden en realkompetenceafklaring og -vurdering ud fra det redskab, Undervisningsministeriet har udviklet i samarbejde med SDU. IHS vejleder eleven i denne proces samt bidrager med beskrivelse af de formelle rammer for fagene – herunder formål, indhold og timetal/varighed.

Der er p.t. gennemført 7-8 realkompetencevurderinger ¹⁴.

Alle lærere har indbygget vejledning som en del af deres job. JL samarbejder med lærerne – og giver dem information om mulighederne.

Højskoleeleverne tilbydes vejledningssamtaler 3 gange i højskoleforløbet:

1. En obligatorisk og individuel vejledningssamtale ved højskoleforløbet start
2. En frivillig og individuel vejledningssamtale midtvejs i forløbet
3. En obligatorisk og gruppebaseret vejledningssamtale ved forløbet afslutning (6-8 elever per gruppe).

¹⁴ IHS har aktuelt 80 højskoleelever

De fleste højskoleelever har en målrettet tilgang til højskoleforløbet. Erfaringen er, at kun enkelte skifter spor undervejs i forløbet. Vejledningen er et tilbud til eleverne. Samtidig giver det også lærergruppen og skolen god og nyttig viden om de unges tanker om fremtiden, om trivsel og om evt. forbedringer.

I 2007 var 15 højskoleelever på besøg på Den fri Lærerskole for at få information om studiet og studierammerne. 5 valgte at påbegynde uddannelsen – på 1. årgang. De fravalgte meritmuligheden ud fra motivationen, at de ville være en del af holdet fra start og ikke ville gå glip af noget. 3 er stoppet inden for det første halve år af studiet. Årsagerne er flere:

- Studieformen på Ollerup er anderledes og forudsætter høj grad af selvdisciplin
- Forventninger om mere idræt
- Klientellet på Ollerup var anderledes end forventet
- Kostskolelivet var tilfredsstillende efter 10 mdr. på højskole.

1 højskoleelev er startet januar 08 – og har valgt ½ års merit.

I overgangsvejledningen tilbyder højskolen de elever, der har benyttet sig af tilbuddet, vejledning/supervision det første halve år efter optagelsen på studiet. Der vejledes i forhold til integration på studiet og også i forhold til de elever, der overvejer og/eller vælger at stoppe.

Et mål og succeskriterium har været, at 8-10 højskoleelever har ønsket at benytte sig af tilbuddet. Et mere realistisk bud på nuværende er, at 5-6 kommer til at benytte sig af tilbuddet.

Et andet mål har været at tiltrække nye højskoleelever, som har interesse i at tage et højskoleophold forud for læreruddannelsen – i stedet for at gå den direkte vej til uddannelse.

På de etablerede lærerseminarier kan ikke tilbydes merit efter samme model som Den frie Lærerskole. Rammerne er med den seneste lovgivning ændret på bl.a. følgende områder:

- Idræt fylder nu 1,2 årsværk - mod tidligere 0,6 årsværk
- I dag skal den studerende vælge 2-3 liniefag – dvs. konkret 1 stort liniefag kombineret med 2 mindre eller 1 stort liniefag
- Adgangskravet til idræt er gymnasialt B-niveau med karakteren 8 (efter den gamle karakterskala) eller 7 (efter den nye karakterskala).

De pædagogiske uddannelser er positivt indstillede over for meritmuligheder, men erkender, at det er ”nyt og ukendt land”. De står aktuelt over for en proces med at udvikle og implementere praksis ud fra den ny bekendtgørelse. Desuden indvirker det på samarbejdsprocessen, at de pædagogiske uddannelser har været igennem en stor strukturel reform inden for de videregående uddannelser.

”Samarbejde og vidensdeling om læring, læringsmiljøer og lærerfunktioner”

Den Rytmske Højskole har sammen med Vallekilde Højskole haft et samarbejde med læreruddannelsen i Holbæk siden 2003. Samarbejdet har indeholdt en flerhed af aktiviteter, fx studiebesøg på højskolerne, højskoleoplæg på seminariet, fælles undervisningsuger og planer om et uddannelsessamarbejde om en virtuel læreruddannelse.

Læreruddannelsen har haft et ønske om flere og mere kvalificerede studerende og at reducere frafald især på den virtuelle uddannelse. Forventningen har været, at højskolens nære personkontakt ville være fremmende for studie gennemførelse.

Højskolens motivation har været at tiltrække elever med ønske at uddanne sig efter denne model.¹⁵

Samarbejdsmodel og –aktiviteter med læreruddannelsen i Holbæk, UC Sjælland

Holbæk læreruddannelse har 6 års erfaring med at gennemføre *en virtuel læreruddannelse*, hvor deltagerne er 2 dage ugentlig på seminariet. Uddannelsessamarbejdet omkring den virtuelle læreruddannelse er fortsat på tegnebrættet.

Idéen bag uddannelsessamarbejdet har været, at Vallekilde Højskole og Den Rytmske højskole kunne bidrage med udvikling af IT-orienterede, kommunikative og musiske kompetencer. En kombination af læreruddannelse og højskoleophold ville kunne øge den studerendes fokus på kommunikationsfaglige og musikfaglige kompetencer.

Denne samarbejdsmodel med højskole det første år er tænkt for de elever/studerende, der ønsker højskolens og dens særlige rum for kompetenceudvikling – og som ønsker at kombinere højskolens særlige kompetencer med påbegyndelsen af en læreruddannelse. Forventningen er, at flere studerende vil gennemføre og færre falde fra studiet.

Den pågældende elev/studerende kan efter første år enten vælge at blive på Holbæk Seminariums virtuelle læreruddannelse eller vælge den almindelige læreruddannelse. Den virtuelle uddannelse henvender sig primært til ældre studerende (midt 30erne) med job ved siden af studiet eller med lang transportvej.

Højskolens eksamensfri rum kan inspirere og give mulighed for praktisk afprøvning af de kompetencer, den studerende har tilegnet sig på seminariet. De studerende kan fx afprøve sig i undervisning af de andre højskoleelever i perioder. Samtidig spiller højskolen ind med høj faglighed i faggrupperne dansk og musik – og med muligheden for at udvikle andre og supplerende kompetencer end i læreruddannelsen.

¹⁵ For højskolen har motiverne ikke været præget af at rekruttere flere elever, da der i forvejen er god søgning til højskolens tilbud.

Vallekilde Højskole har relevant faglig ekspertise inden for retorik, filosofi, skriveværksted, storytelling, naturfortælling, samfundsfag, politik og journalistik. Den rytmiske højskole har faglige spidskompetencer inden for rytmisk kor, sammenspil, musikteori, natur/miljø, artspace, brugsklaver og SDS (sang, dans, spil).

Modellen er tænkt ud fra, at 20 lærerstuderende udgør en særlig lærerlinie på højskolen. Enkelte fag vil være obligatoriske i forhold til lærerlinien. Undervisningen på seminariet vil blive inddraget og suppleret på højskolen. Der vil være en tæt og fælles planlægning om fagene på begge steder, så faglige koblinger kan integreres i hverdagen begge steder. Modellen forudsætter koordinering af semesterplaner, emneuger, ferier, praktikforløb, turnéer o.a..

Finansieringsoplægget har været, at højskolerne og læreruddannelsen i en to-årig forsøgsperiode modtager fuldt tilskud. Eleverne modtager SU som lærerstuderende, og ugeprisen på højskolen følger normaluge-prisen på den pågældende skole.

Modellen er endnu ikke ført ud i livet. Forarbejdet med at konkretisere modellen har været hæmmet af ledelsesskift to gange på læreruddannelsen. Andre udfordringer og afklaringer har været:

- Skal praktikken være sammenhængende, eller kan den fordeles over et længere tidsforløb med færre timer ugentligt
- Skoleformerne har forskellige semesterstrukturer, hvorfor der skal ske en afklaring og koordinering af praktikperioder, turne-planer, emneuger o.a..
- SU som forsørgelse? Hvad gør man, når 2 forskellige skoleformer praktiseres samtidigt
- Aflønning og pension for undervisere
- Vil modellen skabe uhensigtsmæssige indgreb i højskolens idé og hverdag?
- Vil der opstå en identitetsforvirring for den enkelte? Vil han/hun opfatte sig som lærerstuderende eller højskoleelev?

Samarbejdet mellem læreruddannelsen og højskolerne rummer aktuelt også andre aktiviteter - *studiebesøg på højskoler 1-2 gange årligt, oplæg fra højskolen på Holbæk seminarium og fælles undervisningsuger mellem læreruddannelsen og Vallekilde Højskole.*

Den Rytmiske Højskole har også haft et samarbejde med Vestjysk Musikonservatorium, Esbjerg, om en nyoprettet linie, "Musikformidling".

Endelig indgår højskolen i et 3-årigt udviklingsprojekt i samarbejde med mellemlange videregående uddannelser i Storkøbenhavn omkring testing af realkompetenceværktøjer og dokumentation/kortlægning af realkompetencer på højskole. I projektet deltager også Grundtvigs Højskole, Vallekilde Højskole og Suhrs Husholdningsskole. I projektet deltager 40 højskoleelever, 10 fra hver højskole.

”Fagrettet samarbejde om mellem Gerlev Idrætshøjskole og UC Sjælland”

Gerlev Idrætshøjskole har sammen med Professionshøjskolen UC Sjælland et 3-årigt samarbejde om førvejledning og udvikling af forlagt undervisning til højskolen. Ernærings- og sundhedsuddannelsen, Ankerhus, har været en af de primære samarbejdspartner, men også læreruddannelsen og pædagoguddannelsen har medvirket. Ernærings- og sundhedsuddannelse har fra 2000 uddannet professionsbachelorere i ernæring og sundhed. Uddannelsen består af 1½ års grunduddannelse og herefter 7-8 specialiseringsmuligheder (specialelinier). Uddannelsen haft stor søgning, og optaget er blevet øget de sidste 5 år.

Udviklingsmidler fra 3x3 puljen i FFD har støttet et udviklingsprojekt, påbegyndt i 2007. Samarbejdet er startet i 2006.

For højskolen har drivkraften i dette udviklingssamarbejde ikke været at rekruttere flere elever, men at skabe nye muligheder for undervisnings-samarbejde mellem professionshøjskoler og folkehøjskoler.

Samarbejdspartnerne har udvist en positiv interesse i samarbejdet. Idrætshøjskolen opfattes som en god medspiller, der kan bidrage med faglig viden, stor viden af praksisrelatering og faciliteter, som uddannelsessystemerne ikke kan dække på samme vis som en idrætshøjskole. ”Højskolen har en god faglig praksis, forankret i en dyb pædagogisk forståelse og baseret på nogle særlige pædagogiske principper” siger Carsten Høy fra Udviklingsafdelingen, UC, om en af de væsentlige motivationer til at indgå i uddannelsessamarbejdet.

Samarbejdsmodel og -aktiviteter

Ernærings- og sundhedsuddannelsen introducerede for 3-4 år siden en ny specialelinie inden for ernæring og fysisk aktivitet. Uddannelsen giver stor og bred viden om ernæring, fysiologi og kostvejledning. Via samarbejdet med Gerlev kunne uddannelsen tilføres en højere grad af praksisrelatering. Der blev udarbejdet en partnerskabsaftale om udvikling af uddannelsessamarbejdet – og det var i kraft af dette partnerskab, at det blev besluttet at søge forsøgs- og udviklingsmidler hos FFD.

Samarbejdet har haft fokus på to hovedaktiviteter, introducerende vejledning og forlagt undervisning i enkelte fag til højskolen.

I samarbejde med det tidligere CVU, Udviklingsafdelingen, er udviklet og gennemført et introducerende fagtilbud, et studiefag med fokus på sundhed, på idrætshøjskolen. På studiefaget får eleverne en indsigt i, hvad indhold og studieforløb er på de mellemlange videregående uddannelser – især Fysioterapeutskolen i Næstved, Pædagoguddannelsen i Slagelse og Ernærings- og sundhedsuddannelsen, Ankerhus. Faget har været gennemført i efteråret 2007 med 12 elever. Uddannelsesinstitutionerne har bidraget med gæstelærere og oplæg om studierne, ligesom højskoleeleverne har aflagt besøg på institutionerne. Evalueringen af det første forløb viste, at eleverne fandt det spændende at gennemføre studieture til

institutionerne, at se på idræt og sundhed ud fra de forskellige institutioners tilgange og at blive klogere på indholdet i uddannelserne.

Den anden aktivitet har været at udvikle muligheden for at tilbyde studerende på seminariet et meritgivende modul på højskolen. Tanken er, at de studerende kan tage modulet på 4. semester, hvor de begynder at tone i forhold til specialisering. En arbejdsgruppe af lærere har til nu arbejdet med udvikling af undervisningsmaterialer. Uddannelsessamarbejdet om denne aktivitet har været præget af de organisatoriske ændringer, uddannelsesinstitutionerne har gennemført i forbindelse med omlægning til professionshøjskole og UC Sjælland. Udviklingsidéen har for nylig været præsenteret på et dekanmøde, og der er opbakning fra rektor på UC. Projektet er hos uddannelsesinstitutionerne nu organisatorisk forankret i udviklingsafdelingen. Kommunikations- og beslutningsgangene omkring et sådant udviklingssamarbejde er blevet længere og vanskeligere. Udviklingsafdelingen refererer til rektor men skal sikre sig dekanernes opbakning.

Idrætshøjskolen vurderer, at der har været en absolut god samarbejdsånd og stort ønske om samarbejde. Processen er dog blevet ”handicapet” grundet de organisatoriske omlægninger hos uddannelsesinstitutionerne.

Udfordringerne handler bl.a. om:

- Udvikling af samarbejdet i en ny organisatorisk kontekst
- Ændringer i de økonomiske incitament til tværgående udviklingsarbejde hos uddannelsesinstitutioner under UC Sjælland.

En væsentlig barriere ligger i, at de studerende ikke inden for gældende lovgivning kan tage SU med sig over på højskolen i den tid, hvor de måtte følge undervisning her. Dispensationsmuligheder har været drøftet med Undervisningsministeriet.

Der har været arbejdet med forskellige modeller. En model er, at den studerende tager orlov fra studiet, tager et højskoleophold på gældende økonomiske vilkår herfor og herefter får en realkompetencevurdering. En problemstilling er her, at højskolen ikke må afholde eksamen. Hvis seminariet afholder eksamen udløser det STÅ-midler, og der vil i så fald være tale om en ulovlig dobbeltfinansiering. En anden model er, at højskoleledelsen udbydes og finansieres af seminariet. Her er den økonomiske komplikation, at en højskoleelev udløser et højere taksameter end en seminarie-studerende.

Del 3: De gode erfaringer

”Vi er blevet mere skarpe på højskolens værdier gennem samarbejdet med seminariet. Det har været spændende at drøfte læreprocesser og læringsrum, at tage ingredienser fra hinanden og tænke det ind i en ny og højere enhed”, siger en højskoleforstander.

De gode erfaringer handler her om, hvad der virker fremmende og energigivende i et uddannelsessamarbejde af denne karakter.

De fælles gode erfaringer

De gode erfaringer, højskoler og pædagogiske uddannelser peger på, er:

- Oplevelsen af at kunne indgå i uddannelsesfællesskaber, der er med til at profilere lokalområdet som et attraktivt uddannelsesområde for unge
- Et fælles forum for vidensdeling og –udvikling er inspirerende og udviklende for bevidsthed, erkendelse og udvikling af læreprocesser og læringsmiljøer
- Tilbage meldinger fra pædagogiske uddannelser og universiteter om, at studerende med et højskoleophold i bagagen er mere studieparate og motiverede (mindre frafald)
- Gode gevinster i at udnævne en projektansvarlig/tovholder for pleje og udvikling af samarbejdet
- Vigtigheden i at fokusere. Det er vigtigt i processen at vælge fokus og afprøve idéer – at udvælge og satse på de tre bæredygtige idéer ud fra de 10 mulige idéer.

Højskolernes gode erfaringer

De gode erfaringer, især højskoler angiver, er:

- En oparbejdet profil for uddannelsessamarbejde. Det har været fremmende for inddragelse af højskolelærere i samarbejdet, at højskolen i forvejen har samarbejdstiltag og klare profiler for et samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner
- Tilbage melding fra pædagogiske uddannelser om, ”at de gerne vil os på højskolerne” og er interesserede i at hente viden om, hvordan de kan praktisere elementer af højskole på de pædagogiske uddannelser
- Seminariestuderende i praktik på højskoler opleves som ”en energikilde”. De stiller spørgsmål til vores praksis og udfordrer højskolen på det, der opfattes som givet
- Tilbud til højskolelærerne om faglige og personlige udfordringer i at undervise andre deltagergrupper, fx voksne i beskæftigelse på VVU-uddannelsen som friluftvejleder og universitetsstuderende på Syddansk Universitet
- Oplevelsen af, at spekulationer/bekymringer om evt. skadevirkninger på højskoleidé og praksis er blevet afprøvet og afmystificeret via et konkret uddannelsessamarbejde og en konstruktiv tilgang.

Gode erfaringer fra de pædagogiske uddannelser

De gode erfaringer, de pædagogiske uddannelser peger på, er:

- Praksisviden på højskolerne som et godt og kvalificerende bidrag til MVU-uddannelserne. De studerende kan via højskolen få bedre muligheder for at afprøve færdigheder i praksis – både faglige færdigheder og formidlingsfærdigheder.
- Gode faciliteter – fx idrætshøjskolernes fysiske rammer og faciliteter
- Den gode oplevelse i at indgå i et møde mellem 2 kulturer og afprøve fælles aktiviteter har været med til at bløde op på fordomme
- Oplevelsen af at skabe ”samarbejdsøer”, hvor man kombinerer de gode elementer fra højskolen og de pædagogiske uddannelser
- Engagerede samarbejdspartnere er nøglen til et vellykket uddannelsessamarbejde.

Del 4: Dilemmaer, udfordringer og udviklingsmuligheder

”Hvad er der i det for mig og for vores skole? Det er et ikke uvant spørgsmål fra kolleger på nogle højskoler. Her er det vigtigt at få samarbejdsinitiativet prioriteret og forankret hos ledelse og lærerkolleger og investere rum og tid til udviklingsarbejdet” siger en højskolelærer, som har været engageret i samarbejdet.

Dilemmaer og udfordringer, højskoler og uddannelsesinstitutioner peger på, er følgende.

Vilje til at afprøve samarbejdet i praksis – i organisationen

Der gives i alle uddannelsessamarbejder udtryk for en engageret og positiv indstilling til samarbejdet – og for at samarbejdspraksis har været udviklende for deltagerne. Ildsjæle er vigtige drivkræfter i arbejdet. Det er dog også vigtigt, at udviklingsarbejdet forankres internt på skolerne – i et strategisk ledelsesperspektiv og i det kollegiale samarbejde.

Det er, siger en projektleder fra en højskole, vigtigt at kunne se, beskrive og forstå resultater ”på den korte og den lange bane” – både fra ledelse og kolleger. Der er forskellige meldinger om kollegernes opbakning på højskolerne – afhængig af, om højskolerne har en profil og erfaringer med at tænke i samarbejde og orientering mod kompetenceprofiler. På nogle højskoler kan kollegerne have svært ved at se ”nyttens” for egen situation og for egen højskole.

På ledelsesniveau er det vigtigt at markere den fælles vilje og forpligtethed på samarbejdet. De forskellige organisatoriske niveauer skal indtænkes i forhold til rolle og bidrag til udviklingssamarbejdet.

Undervisning efter anden uddannelseslovgivning – på højskolen

Der har været drøftelser af udviklingsinitiativer, hvor fag og/eller moduler kan henlægges til højskolen.

Især de pædagogiske uddannelser peger her på forskellige dilemmaer og udfordringer. En udfordring vedrører økonomien i at lægge et helt modul fra en uddannelse på højskolen. De økonomiske problemstillinger handler om muligheden for, at den studerende kan tage sin SU med til højskoleforløbet, og om forskellige taxameterfinansieringer på hhv. pædagogiske uddannelser og højskoler. En anden udfordring kan handle om højskolelovens bestemmelse om et loft på 15 timer for at praktisere undervisning efter anden lovgivning. Der er dog valgfag, som med et mindre lektionstal kan henlægges til højskolen, hvis det praktisk og geografisk er muligt.

Studiestrukturelle forhold på institutionerne

Forskellige semester- og studiestrukturer udfordrer tidsplanlægning af aktiviteter og en fælles koordinering.

Der er med etableringen af nye studieordninger foretaget studiestrukturelle ændringer. For eksempel finder valg af idræt som liniefag i den nye læreruddannelse først sted efter 2. år på studiet, hvilket vanskeliggør meritmuligheden, vurderer en af højskolerne.

Motivation for merit

I dialogerne om uddannelsessamarbejde har indgået drøftelser af merit og godskrivning af realkompetencer.

Eleverne er ikke så motiverede for merit som skolerne. I forhold til merit er det nødvendigt i vejlednings- og informationsarbejdet at være synlig og skarp på meritmuligheder og -gevinster.

En udfordring, der fremhæves fra de pædagogiske uddannelser, er manglende viden om de unges reelle ønsker om merit.

Geografien i uddannelsessamarbejdet

Der peges på 2 typer dilemmaer i det geografiske perspektiv.

Et dilemma er, at højskolens elever rekrutteres fra hele landet, og at de pædagogiske uddannelser uden for storbyerne rekrutterer studerende fra lokalområdet. Mange af de unge orienterer sig mod storbyerne i deres valg af studiested. Der er dog højskoler, der også henter elever fra lokalområdet¹⁶, som kan have konkret interesse i at gøre brug af samarbejdet mellem højskole og en pædagogisk uddannelse. De etablerede lokale samarbejder omkring især vejledningstiltag viser, at de pædagogiske uddannelser på landsplan kan hente "generelle gevinster" i, at højskolelever får en bedre og mere indgående viden om uddannelserne, og "lokale gevinster" i at en om end mindre andel af de unge vælger en pædagogisk uddannelse uden for storbyerne.

Et andet dilemma handler om geografien i forhold til brug af hinandens ydelser i hverdagen. Hvis samarbejdet er baseret på at bruge hinandens faciliteter i hverdagen, kræver det et relativt "geografisk nært naboskab", når den studerende skal veksle mellem timer på højskolen og på seminarier. Der er dog også samarbejdsmodeller, fx i relation til virtuelle uddannelser, hvor den geografiske dimension ikke har helt samme betydning.

Forskellige skoleformer – forskellige arbejdsvilkår og -tilgange

Der har generelt været stor interesse i at gøre brug af hinandens ressourcer. Der er gode eksempler på kortlægning af talenter/kompetencer blandt lærerne, oplæg og bidrag på tværs.

En udfordring i at udfolde og styrke denne samarbejdsaktivitet kan være, at arbejdsvilkår for underviserne i de forskellige skoleformer er forskellige. Hvor højskolelærere arbejder ud fra en høj grad af fleksibilitet i forhold til faglighed og arbejdstilrettelæggelse i højskolemiljøet, arbejder underviserne på de pædagogiske uddannelser ud fra en defineret faglighed og veldefinerede arbejdstidsnormer.

Organisatoriske strukturændringer inden for videregående uddannelser

De pædagogiske uddannelser har været inde i en omskiftelig periode på det organisatoriske plan med oprettelsen af professionshøjskoler og en

¹⁶ Fx Uldum Højskole.

radikal ændring af ledelsesfunktionen. Det har medført ændring i samarbejdsrelationer, referencer/ledelseslag og aktuelt en afventende tilgang til nye samarbejdsinitiativer.

Øverste ledelse på professionshøjskolen er i dag rektorniveaue, som sammen med administrationscheferne har det overordnede strategiske og økonomiske ansvar. For hvert af de centrale uddannelsesområder er ansat dekaner og for hver uddannelsesinstitution en uddannelsesleder (tidligere rektor), som primært har med udvikling og drift i forhold til grunduddannelserne. Der er etableret udviklingsenheder under de respektive professionshøjskoler, typisk med formel reference til rektor og med ansvar for sammen med de respektive dekanater at sikre udviklingsarbejdet. Professionshøjskolerne indgår udviklingskontrakter med Undervisningsministeriet.

I dette samarbejdsperspektiv kan det fx betyde, at samarbejdet skal indtænkes i de nye organisatoriske strukturer. Det skal indtænkes i forhold til de strategiske udviklingskontrakter, dekanaternes økonomiske afbalancering mellem drift og udvikling, uddannelsesledernes generelle prioritering af udviklingsarbejde i forhold til egen uddannelsesinstitutionerne – og udviklingsafdelingernes arbejde. Centrale aktører er de 8 tværgående udviklingsafdelinger, etableret for hver professionshøjskole. Udviklingsafdelingerne er organiseret forskelligt. Der er aktuelt udpeget 3 udviklingschefer. Der påtænkes at etablere et nationalt samarbejdsforum på tværs af udviklingsafdelingerne.

Markedsføringssamarbejde på tværs af højskoler

Der er i rapporten eksempler på, at flere højskoler er gået sammen om et vejlednings- og informationssamarbejde.

At arbejde sammen i et højskolesamarbejde og markedsføring, hvor man er med til at profilere hinanden kan være et følsomt område, som kræver bevidsthed om, hvordan man tackler også vanskelige situationer.

Del 5: Næste skridt i udviklingsarbejdet

I denne rapport er opsamlet erfaringer og viden fra 7 konkrete uddannelsessamarbejder.

I næste og 2. fase og på baggrund af den opsamlede viden fra skoleformerne er det hensigten at uddybe elev- og aftagermotivationer gennem fokusgruppeinterviews, seminaraktivitet og oplæg.

Elevmotivationer belyses via fokusgruppeinterviews med hhv. seminarie-studerende og højskoleelever.

Aftagermotivationer belyses gennem et seminar og dialog i ledelsesfora for lærer- og pædagoguddannelserne.

I projektets fase 2 udarbejdes et "Samarbejds-katalog" med udviklingsste-maer - inspireret af højskoleelever, seminariestuderende, højskoler og de pædagogiske uddannelser.